

χρέος του εἰς τὸ κρασίον, καὶ ὅταν ὅλοι ἐφώναζον καὶ ἐπῆδων, ἐκεῖνος ἔψαλλε τὸ ᾄσμα τοῦ κύκνου.

Τότε, ὡς νὰ τὸν ἐξύπνησεν ὁ κρότος κεραυνοῦ, ἐνθυμήθη ὅτι εἶχεν ἐγγυηθῇ μὲ τὴν κεφαλὴν του διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ βασιλοῦ παιδός. Ἀμέσως πετᾷ πρὸς αὐτόν, τὸν ἀρπάζει, τὸν ῥίπτει ἐντὸς λέμβου, κόπτει τὸ πρυμνήσιόν της μὲ τὸ μαχαίριόν του, καὶ ἀσθμαίνων κωπηλατεῖ πρὸς τὴν παραλίαν.

Ἀλλὰ φωναὶ ὀδυνηραί, κατάραι ἀνηλεεῖς ἀντηχοῦσιν ἐντὸς τοῦ πλοίου· ὁ πρίγγιψ ἀκούει τὴν φωνὴν τῆς νέας του ἀδελφῆς, τὰ παράπονα τοῦ ἀδελφοῦ του Ῥίτσαρ· βιάζει λοιπὸν τὸν πλοίαρχον νὰ ἐπιστρέψῃ, καὶ ὅτι, οὗτος εἶχε προῖδῃ, συνέβη παρευθὺς ὡς νὰ ἦτον γεγραμμένον εἰς τὸ βιβλίον τῆς ἀδυσωπῆτος εἰμαρμένης. Μεταξὺ τῆς ἀδύσσου καὶ τῶν μέσων τῆς σωτηρίας δὲν ὑπάρχουσι διακρίσεις! δὲν ὑπάρχουσιν οὔτε πρίγγιψ, οὔτε ναῦται, οὔτε δεσπότης, οὔτε δούλοι, ἀλλὰ ναυαγούντες. Ὅλοι ἐπῆδησαν εἰς τὴν λέμβον, σχισθεῖσα δὲ ἡ θάλασσα κατέπιεν αὐτὴν πλησίον εἰς τὸ πλοῖον, τὸ ὁποῖον συγχρόνως κατεβύθη.

Μετ' ὀλίγον ἡ θάλασσα ἐκάλυψεν ὡς πλᾶξ τάφου τὰ πτώματα· μόλις φαίνεται ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σκότους ἡ ἄκρα ἐνὸς ἱστοῦ μετὰ κεραίας ὡς σταυρὸς ἐπὶ τοῦ μνήματος. Καὶ ὅμως δύο ὄντα εἰσέτι ζωντανά, ἀλλ' ὠχρά, ἀλλὰ ἡλωμένα, μᾶλλον φαντάσματα ἢ ἄνθρωποι, κατάρθωσαν νὰ κρεμασθῶσιν εἰς τὸν ἱστὸν τοῦτον, ὅστις τρίζει καὶ κρέμαται ἐπάνω τῆς ἀδύσσου ἐτοίμης νὰ τοὺς καταπῇ, καθὼς κατέπιε καὶ τοὺς συντρόφους των.

Ἀνθρωπὸς τις, τὸν ὁποῖον ἡ πείρα τῶν τρικυμιῶν εἶχεν ἐξοικειώσει μὲ τὸν θάνατον, ἐκολύμβη περὶ τὸ πλοῖον, ἀνακυκλῶν τὸ χάος μὲ τοὺς ῥωμαλέους βραχίονάς του, καὶ ἐξερευνῶν αὐτὸ μὲ τὰ ἀσθενῆ βλέμματά του· ἐνίοτε ἐγίνετο ἀφανὴς, καὶ τὰ κύματα, καλύπτοντα τὸ σῶμά του, ἐπάφλαζον καὶ ἐξηφάνιζον τὰ ἔχνη του· μετὰ μικρὸν ἐπανερχόμενος εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἐφαίνετο ἀναζητῶν περὶ ἐαυτὸν ἐλπίδα τινα, καὶ μὴ εὐρίσκων αὐτὴν ὕψωνεν ἄγριον τὸ βλέμμα πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ κατέκρινε τὴν σκληρότητά του. Ἐπὶ τέλους ἔμεινεν ἀκίνητος· ἰδὼν δὲ κρεμαμένον εἰς τὸν ἱστὸν τὸν ἱππότην Ζωφρούα δὲ λ' Αἰγλ'· «Ποῦ εἶναι, ἐφώναξε μανιώδης καὶ ἀπληπισμένος ὁ Φίτς-Στέφεν, ὁ πρίγγιψ;

— Ἐπίνγη! »

Ὁ Φίτς-Στέφεν βυθίζεται εἰς τὴν στιγμὴν καὶ δὲν ἐφάνη πλέον.

Μετ' ὀλίγον ὁ νέος Ζωφρούα δὲ λ' Αἰγλ', παγωμένος, ἐκνευρισμένος, αἰσθάνεται παραλυομένας τὰς χεῖράς του. Ὡς ἀποχαιρετισμὸν ἀποτείνει παράκλησίν τινα πρὸς τὸν σύντροφόν του, καὶ ὁ ἱππότης πίπτει ὅπου ἔπεσαν ὁ πλοίαρχος.

Ὁ ῥωμαλέος σύντροφος, ὅστις δὲν ᾔφησε δι' ὅλης τῆς νυκτὸς τὸν ἱστὸν, καὶ ἐσώθη τὴν ἐπιούσαν ἐπὶ ἀλειτουργικῷ τινος πλοιαρίου, ἦτον Βερὸλδ ὁ κροεὸ πῶλης.

Ὁ Ἑρρίκος ἐπερίμενεν ἀνυπομονῶς εἰς Σαουθαμπ-τὼν τὸν πρίγγιπα Γκιλλιώμον, καὶ παρεπονείτο διὰ τὴν ἀργοπορίαν του. Ὁ Θεοβάλδ δὲ Βλουὰ ἔφερε πρῶτος τὴν ἀπαίσιον εἰδήσιν, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησε νὰ τὴν ἀνακοινώσῃ εἰς τὸν φοβερὸν ἡγεμόνα, εἰς τὸν δυστυχῇ πατέρα. Τὴν ἐπιούσαν νέος τις ὑπηρετῆς ἐρ-

ρίφθη ὅλος ἐνδακρυς εἰς τοὺς πόδας τοῦ Ἑρρίκου καὶ εἶπε· «Βασιλεῦ! ὁ υἱός σου ἀπέθανε!» καὶ ὁ βασιλεὺς ἔπεσε καταγῆς. Μετὰ ταῦτα ἐπροσποιήθη ὅτι παρηγορήθη, κανεὶς ὅμως δὲν τὸν εἶδεν ἔκτοτε οὔτε νὰ μειδιάσῃ. Ἑρρίκος ὁ Α', ὅστις δὲν ἦτον οὔτε ἄνθρωπος ἅγιος, οὔτε βασιλεὺς φιλόανθρωπος, ἐνόμισεν ὅτι χεὶρ θεῖα τὸν ἐλάττισεν.

Ἡ Μαθίλδη, χήρα δωδεκαετῆς τοῦ βασιλοῦ παιδός Γκιλλιώμου, ἔγεινε καλογοραία ἐξ μῆνας μετὰ τὴν ὑπανδρείαν της εἰς ἐν τοῦ Ἀνζού μοναστήριον.

Ἀλλὰ τὸ ἔθνος δὲν ἐπενθηφόρησε... Μάλιστα θὰ ἐπῆφιζε προθύμως καὶ χάριτας εἰς τὸν Φίτς-Στέφεν, διότι ἔθαψεν ἐντὸς τοῦ λευκοῦ πλοίου του ἕνα νέον βασιλικὸν τίγριν.

Ε. Μ.

ΠΕΤΡΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΡΟΥΒΗΝΣΙΟΥ

Η ΑΠΟ ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ ΚΑΤΑΒΑΣΙΣ.

Τοῦ διασημοτάτου ἐν ζωγράφοις Ρουβηνσίου, Βέλγου μὲν τὴν πατρίδα, σχεδὸν δὲ Ἰταλοῦ τὴν τέχνην, ἐν τῶν περιφημοτάτων ἔργων εἶναι ἡ ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ κατάβασις. Περὶ τοῦ λαμπροῦ τούτου τεχνουργήματος νομίζομεν ὅτι περιέργως θέλουσιν ἀναγνώσει οἱ τεχνολογισταὶ ἀπόλασμα ἐπιστολῆς αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἀριστοτέχνου, ὅστις ἐπίσης ἐξεῖχε καὶ εἰς τὴν φιλοσοφικὴν τῆς τέχνης του θεωρίαν καὶ εἰς τὴν πρακτικὴν αὐτῆς ἀσκήσιν. Οὐχὶ δὲ μόνον διὰ τῆς γραφίδος του ἦν ἐνδοξος ὁ Ρουβηνσίος, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς διπλωματικῆς αὐτοῦ ἐπιδειξιότητος, δι' ἧς συντελέσας εἰς τὴν μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Ἰσπανίας διαλλαχὴν, ἐτιμήθη δι' ὑψηλῶν βαθμῶν ἐκ μέρους ἀμφοτέρων τῶν ἐπικρατειῶν, καὶ ἀνεμίγη εἰς τὰς ἀνωτάτας τῆς πατρίδος του ὑποθέσεις.

Τὸ πλεῖστον μέρος τῆς προκειμένης ἐπιστολῆς περιέχει τὸν πανηγυρικὸν τοῦ ἥρωος τῆς Φλάνδρας, τοῦ νικητοῦ τῶν Γάλλων εἰς τὴν περίφημον μάχην τοῦ Σεν-Κουντίνου, τοῦ μεγαλόφρονος καὶ ἐναρτέου κόμης τοῦ Ἐγμόνδου, οὗ τὴν λαμπρὰν ὑπαρξιν ἔτεμεν εἰς τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας του, καὶ ὑπ' αὐτὴν τὴν ὄψιν τοῦ Ρουβηνσίου ἡ σκληρότης τοῦ δουκὸς Ἀλβὰ, ἡ μᾶλλον, ὡς μέγας καλλιτέχνης λέγει, ἡ προδοσία τῶν συμπατριωτῶν του, καὶ ἰδίως τοῦ πρίγγιπτος τῆς Ὁράγγης.

Ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ ἱστορικὰ ταῦτα συμβάντα δὲν εἶναι ἴσως ἐπίσης γνωστὰ εἰς ὅλους τῆς Εὐτέρπης τοὺς ἀναγνώστας, παραλείποντες ὅλον τὸ πρῶτον μέρος τῆς ἐπιστολῆς, περιορίζομεθα μόνον εἰς τὰ ἀκόλουθα, ὅπου ὁ Ρουβηνσίος εἰς καθαρωτάτην καὶ γλαφυροτάτην λατινικὴν γλῶσσαν ὁμιλεῖ περὶ τῆς τέχνης του καὶ περὶ τοῦ θαυμασιωτάτου αὐτῆς προϊόντος.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΡΟΥΒΗΝΣΙΟΥ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΒΒΑΤΗΝ ΓΕΜΒΑΟΥΖΙΟΝ.

«..... Καθ' ὃν καιρὸν τὸ σύμπλεγμα τῆς ἀπὸ τοῦ σταυροῦ καταβάσεως ὑπῆρχε μόνον ἐντὸς τῆς κεφαλῆς μου ἐσχεδιασμένον, τὸ παρέβαλλον διὰ τῆς φαντασίας πρὸς τὸν Λαοκρόντα (1), τὴν τρομερὰν τραγωδίαν ἐκείνην, ἥτις παριστᾷ, ὡς εἶπεν, συγχρόνως καὶ τὸ ἐγκλημα καὶ τὴν τιμωρίαν αὐτοῦ, καὶ

(1) Γνωστὸν εἶναι τὸ ἐξαισιον ἀρχαῖον σύμπλεγμα τοῦ Ροδίου ἐργαστηρίου, φημιζόμενον ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, ἀνευρεθὲν δὲ ἐν Ῥώμῃ, καὶ διατηρούμενον ἄρτι ἐν Φλωρεντίᾳ.

ἥτις φαίνεται ἀξία, ὥστε θεὸς ἐπεμβαίνων νὰ ἐπιφέρει τὴν καταστροφὴν καὶ τὴν λύσιν τῆς.

Τὸ θαυμάσιον τοῦτο σύμπλεγμα ἔχει διαθέσιν πυραμιδοειδῆ, τὸ ποικιλλότερον καὶ τὸ ὡραιότερον τῶν σχημάτων. Καὶ ἐπροτίμησεν ὁ τεχνίτης νὰ σμικρύνῃ τὰ σώματα τῶν δύο παιδῶν, ὅς περιελίσσουσιν οἱ ὄφεις, παρὰ νὰ καταστραφῇ ἡ ἀμοιβαία ἐκείνη καὶ βαθμηδὸν προϊοῦσα ἀναλογία τῶν μερῶν τοῦ τεχνουργήματος, ἢ τὴν ὅσιν τοσοῦτον εὐαρε-

στοῦσα. Ὡραῖον σύμπλεγμα δύναται καταλληλότετα νὰ παραβληθῇ πρὸς σταφυλὴν, διότι καὶ αὐτὸ εἶναι συνένωσις πολλῶν μερῶν, διὰ γραφικῶν δεσμῶν εἰς ἓν ὅλον συνδεομένων. Ἐκαστον σύμπλεγμα πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν ἄλυσίν του, δηλαδὴ ἀντικείμενά τινα ἐν τέχνῳ ἀποσπώμενα τοῦ συνόλου, καὶ συνδέοντα αὐτὸ μετ' ἄλλων ἀντικειμένων, ἃ τινα συντελοῦσιν εἰς τὸ ν' ἀναδεικνύωσιν αὐτὸ ὑψιζήμενον.

Μεταξὺ ὧν τῶν συμπλεγμάτων ὅσα παριστῶσι

ροφόρον ἢ ἅγιον Χριστοφόρον, καὶ ἡ ἀνυπομονησία καὶ ἐπιμονὴ αὐτῶν ἀπέκοπτε τὰ πτερὰ τῆς φαντασίας μου, ἀφιπταμένης πρὸς τὰς μαγικὰς μονὰς τῆς ἐφευρέσεως, ἡναγκάσθην νὰ ἐγκαταλείψω πᾶσαν ἀξίωσιν πρωτοτύπου καλλιτέχνου, καὶ ἐνεπνεύσθην ὑπὸ τῆς ὥραιας ταύτης καταβάσεως τοῦ Βαβρόκκιου, ἥτις ἐχρησίμευσεν οὕτως, ὡς πρὸς τὰ κυριώτερα μέρη της, ὡς ὑπόδειγμα τῆς ἐδικῆς μου.

Ὁ Βαβρόκκιος ἡσχολήθη πολὺ εἰς τὴν τοιχογραφίαν, καὶ ἐξείχε πρὸ πάντων εἰς τὰς ἱερὰς ὑποθέσεις. Ὅσα τῶν ἔργων του εἶδον εἰς Ἰταλίαν, εἰσι πολλοῦ λόγου ἄξια διὰ τῆς γραφίδος τὸ κάλλος, ἢ μᾶλλον διὰ τὸ ἐπιπνεῖον ἐν τοῖς αἰσθημαῖς· ἰδίως δὲ θαυμάσιος εἶναι τῶν κεφαλῶν του ὁ χαρακτήρ. Ἐξωγράφει δὲ παρὰ τῷ Κυβρίγιω, καὶ κατὰ τὸν ρυθμὸν τοῦ διδασκάλου τούτου· ἀλλὰ πρὸ τούτου ἡ γραφὶς του ἐδέχθη τὸ βάπτισμα τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου· ὅστις τοιοῦτον ἀκολουθεῖ διδάσκαλον, δὲν βαδίζει ἐν τῇ σκοτίᾳ.

Ἡ κατάβασις αὕτη ἀποπνέει ἀρώμα ποιήσεως χριστιανικῆς· θεῖα δὲ χάρις ἐπιφαίνεται ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Χριστοῦ, καὶ θεότης νεκρὰ καὶ ἱερὰ ὡς αὕτη ἡ ὑπόθεσις. Τὸ σῶμα τοῦ Σωτῆρος, προσηλωμένον εἰς τὸν σταυρὸν διὰ μόνου τοῦ ἡλου τῆς δεξιᾶς χειρὸς, κρέμαται μετὰ τέχνης τόσον ἐντέλους, ὥς παρῖσθαι ἀκριβῶς τὴν ἀλήθειαν, καὶ δεικνύει μέχρι τοῦ φθάνει ἡ μίμησις τῆς εὐγενοῦς φύσεως.

Αἱ ἐντέλειαι αὗται, ὦ Βεγγινάλδη, εἰσὶν ἐκ τῶν ὑπερτάτων, καὶ ἐνώπιον αὐτῶν κλίνει τὴν κεφαλὴν πάντοτε, ὅταν τὰς ἀπαντῶ, διότι ἡ μεγαλοφυΐα εἶναι πάντοτε σεβασμοῦ ἄξια.

Ἐγὼ δὲ κατὰ τοῦτο ἐμακρόνθην τοῦ Ἰταλοῦ ζωγράφου, ὅτι συνδέσατο ὅλα τὰ ἄτομα τὰ συντελοῦντα εἰς τὴν κατάβασιν τοῦ ἱεροῦ σώματος εἰς ἓν μόνον σύμπλεγμα, τοὺς μὲν στηρίζοντας, τοὺς δὲ ἐτοιμούς νὰ δεχθῶσιν εἰς τὰς χειράς των τὸ θεῖον ἄχθος. Ἡ γραφικὴ εἶναι ἡ τέχνη τοῦ ὁμιλεῖν πρὸς μὲν τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ τῶν χρωμάτων, πρὸς δὲ τὴν καρδίαν διὰ τοῦ αἰσθήματος. Ἐπομένως πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου ὁ καλλιτέχνης πρέπει οὕτω νὰ διαθέτῃ τὸ διάγραμμα του, ὥστε νὰ βοηθῇ δι' αὐτοῦ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ χρωματισμοῦ. Διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην συνήγαγον εἰς ἓν μόνον σύμπλεγμα ὅλα τὰ πρόσωπα τοῦ τελευταίου τούτου δράματος τῶν παθῶν, ὥστε νὰ δυνήθω νὰ

τὴν ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ κατάβασιν δὲν γνωρίζω ὠραιότερον ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ Βεβρόκκιου. Ὁ ἐπιδέξιος οὗτος τεχνίτης θαρρεῖς ἦτον παρὼν εἰς τὴν τελευταίαν πράξιν τῆς μεγάλης τραγωδίας τοῦ Κρανίου τόπου. Ὁ Σανδράρτος, ὅστις δὲν ἔπαυσεν ἐπαινῶν τὴν εἰκόνα ταύτην, εἶχεν ὠραίαν χαλκογραφίαν, γνήσιον αὐτῆς ἀντίγραφον, καὶ μεγαλοδωρῶς μοὶ τὸ παρεχώρησεν. Εἶναι δὲ ὠραιοτάτης ἐργασίας καὶ γλυφίδος ζωγράφος καὶ ἐμφαντικῆς, ἀριστοῦργημα κατ' ἐμὲ φιλοκαλίας καὶ μιμήσεως.

Ἐπειδὴ δὲ εἶχα ὑποσχεθῆ εἰς τοὺς κυρίους Ἀρχεβύτους ἓνα Στι. ν.

ἀντιθέσω λαμπρὸν φῶς πρὸς μέρος τῆς σκηνῆς.

Ἐξ ἐναντίας δὲ ὁ Βαρρόκκιος διήρесе τὴν σύνθεσιν εἰς δύο ἐπεισόδια, ἃ τινὰ δι' ἐπιδεξιῶν ἀντιθέσεως ἀντισηθούσιν ἀμοιβαίως καὶ θαυμασίως, τὴν ἐκάστου ἐντύπωσιν. Ἄνω μὲν παρίστανται οἱ μαθηταὶ καὶ οἱ ἄγιοι, θεωροῦντες μετ' ἀγάπης καὶ φόβου τὸ σῶμα τοῦ Σωτῆρος, κάτω δὲ ἡ Μαγδαληνὴ καὶ αἱ ὅσαι γυναῖκες θρηνοῦσαι περιστοιχίζουσι τὴν Θεομήτορα, λειποθυμοῦσαν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Σταυροῦ.

ΠΕΤΡΟΣ ΠΑΥΛΟΣ ΡΟΥΒΗΝΣΙΟΣ.

Ο ΕΝ ΡΩΜΗ ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΥ.

Συγγραφεὺς διάσημος Ἰταλὸς ἀναφέρει, ὅτι, ἐπισκεπτόμενός ποτε τὸ ἐν Βατικανῷ περιφανὲς ἀρχαῖον ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος, τὸ λεγόμενον τοῦ Belvedere, ἤκουσε πλησίον του χυδαῖόν τινα κάτοικον τῆς Ῥώμης ἐκφωνοῦντα· Ah! peccato che io non sia un gentile par adorarlo! *Κρίμα ὅτι δὲν εἶμαι ἐθνικὸς νὰ τὸν προσκυνήσω!*

Ποῖος Ἰουδαῖος ἡ Ὀθωμανὸς, βλέπων τὸν Ἅγιον Πέτρον τῆς Ῥώμης, δὲν λέγομεν τὸν εὐρυχωρότατον καὶ περικαλλέστατον τῶν χριστιανικῶν ναῶν, ἀλλὰ τὴν μεγίστην, τὴν μεγαλοπρεπεστάτην, τὴν πλουσιωτάτην, τὴν τρομερωτάτην, κατὰ τὴν ἐκφρασιν τοῦ Βασάρου (terribilissima), τῶν οἰκοδομῶν τοῦ κόσμου, δὲν ἤθελεν ἐκφωνήσῃ μετὰ τὴν αὐτὴν ἐκστασιν, μετὰ τὸν αὐτὸν ἐνθουσιασμόν· *Κρίμα ὅτι δὲν εἶμαι χριστιανὸς νὰ προσκυνήσω τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς εἰς τὸν ναὸν τοῦτον!*

Λέγομεν Ὀθωμανὸς ἡ Ἰουδαῖος, διότι δὲν πιστεύομεν ὅτι διαφορὰ δόγματος μεταξὺ χριστιανῶν ἡμπορεῖ ποτὲ νὰ ἐλαττώσῃ τὴν εὐλαβειαν ἐκείνην, ἥτις διὰ τῶν ἐξωτερικῶν ἀντικειμένων ἀπονέμεται εἰς τὰ σεβασὰ δι' ὁλόκληρον τὴν χριστιανωσύνην πρόσωπα, ἥ εἰς τὰς πρώτας καὶ γενικὰς βάσεις τῆς χριστιανικῆς λατρείας. Ἀποδείξεις αἱ περὶ αὐτοῦ τούτου τοῦ ἐξαίστου ναοῦ εὐγλωττοὶ σελίδες τῆς κυρίας Στάελ, εὐαγγελικῆς οὔσης τὴν θρησκείαν, καὶ μηδεμίαν ἐχούσης συμπάθειαν πρὸς τὰ παπικὰ δόγματα.

Πρῶτος τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Πέτρου θεμελιωτὴς λέγεται αὐτὸς ὁ ἀναβιβάσας τὴν χριστιανικὴν πίστιν εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν τῆς κοσμοκράτορος Ῥώμης ἱρόνον· Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας. Ἀρχαία καὶ εὐσεβὲς παράδοσις ἀναφέρει ὅτι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου ἠγείρετο ἄλλοτε ὁ ἱππόδρομος τοῦ Νέρωνος, ἐντὸς τοῦ οὐοῦ ἐτελέσθη ἡ φοβερὰ ἐκείνη σφαγὴ τῶν χριστιανῶν τὴν ὁποίαν ἱστορεῖ ὁ Τάκιτος· ὅτι τὰ λείψανα τῶν μαρτύρων τούτων ἐθαψαν μετὰ ταῦτα κρυφίως οἱ πιστοὶ ἐντὸς πλησιοχώρου τινὸς λάκκου· ὅτι, λαβόντος μετὰ ταῦτα καὶ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου, τὸ ἱερὸν λείψανον αὐτοῦ ἐτάφη εἰς τὸ αὐτὸ κοιμητήριον· ὅτι ἐπὶ τοῦ τάφου τούτου ἤγειρεν ὁ πάπας Ἅγιος Ἀνάκλητος μικρὸν εὐκτήριον οἶκον, καὶ ὅτι τοῦτον μετέβαλεν ἀκολούθως εἰς μεγαλοπρεπὴ ναὸν ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος, συνεργῶντος τοῦ τότε πάπα Ἁγίου Σιλβέστρου.

Τοῦ βατικικοῦ τούτου ναοῦ ἔγειναν κατὰ καιροὺς διάφοροι ἐπισκευαὶ, καὶ ἰδίως ἤρχισε ν' ἀνκαινίζεται

ἡ οἰκοδομὴ κατὰ τὸ δεύτερον ἡμῖς τῆς ΠΕ' ἑκατονταετηρίδος ἐπὶ Νικολάου τοῦ Ε' καὶ Παύλου τοῦ Β'. ἀλλ' οἱ συλλαβόντες τὴν ἰδέαν νὰ μεταβάλλωσιν αὐτὸν εἰς τὸν μέγιστον καὶ πολυτελέστατον τῶν ναῶν τῆς Οἰκουμένης εἶναι οἱ δύο ἐνδοξότεροι πάπαι ἐκ τῶν ὅσοι ποτὲ ἐτίμησαν τὴν ῥωμαϊκὴν τιάραν, ὁ μεγαλεπήβολος Ἰούλιος ὁ Β' καὶ ὁ εὐτυχῆσας νὰ κληροδοτήσῃ τὸ ὄνομά του εἰς ὁλόκληρον τὸν αἰῶνά του Λέων ὁ Ι', κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος. Οὐδεὶς ὅμως τῶν μεγάλων τούτων ἀνδρῶν ἠξιώθη νὰ ἰδῇ τῶν εὐχῶν καὶ τῶν ἀγώνων αὐτοῦ τὸ τέρμα. Ὅλοι σχεδὸν οἱ διάδοχοι αὐτῶν, περισσώτερον ἢ ὀλιγώτερον, ἐνησχολήθησαν εἰς τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ γιγαντώδους τούτου ἔργου, καὶ ἰδίως Ἀδριανὸς ὁ ΣΤ', Κλήμης ὁ Ζ', Παῦλος ὁ Γ', Πῖος ὁ Ε', Γρηγόριος ὁ ΙΓ', Σίξτος ὁ Ε', Κλήμης ὁ Η', Παῦλος ὁ Ε', Ἀλέξανδρος ὁ Ζ', Ἰννοκέντιος ὁ Ι', καὶ τελευταῖος ὁ μέχρι τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς ἐνεσώσεως ἑκατονταετηρίδος ἡγεμονεύσας Πῖος ὁ ΣΤ', εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλεται ἡ ἀνέγερσις τοῦ κατὰ πάντα ἀξίου τῆς ὅλης οἰκοδομῆς σκευοφυλακείου, τοῦ οὐοῦ ἐως τότε ὁ ναὸς οὗτος ἦτον ἐλλειπής.

Μεταξὺ δὲ τῶν ἀρχιτεκτόνων ὅσοι, ἀπὸ τῶν χρόνων Ἰουλίου τοῦ Β', διεύθυναν κατὰ καιροὺς τὴν οἰκοδομὴν διακρίνονται οἱ ἐξῆς περίφημοι ἀριστοτέχναι· Βραμάντης ὁ Λάζαρος, Ἰουλιανὸς ὁ ἐκ Σαγγάλλου, Φρὰ Ἰοκόνδος ὁ Δομενικανὸς, Ῥαφαήλ ὁ Σάνκτις, Βαλτάσαρ Περούτζιος ὁ ἐκ Σήνης, Ἀντώνιος ὁ ἐκ Σαγγάλλου, Μιχαηλάγγελος ὁ Βουοναρόττιος, Ἰάκωβος Βαρόττιος ὁ ἐκ Βινιόλας, Πύρρος ὁ Λιγόριος, Ἰάκωβος ὁ Δελλαπόρτας, Κάρολος ὁ Μαδέρνος, ὁ ἱππότης Βερνίνης, Κάρολος ὁ Μαρκιόννης, κλπ. Μόνος ὁ περικλὲς Μιχαηλάγγελος διεύθυνε τὴν οἰκοδομὴν ταύτην δεκαεπτὰ ὁλόκληρα ἔτη, τὰ τελευταῖα τοῦ μακροῦ καὶ ἐνδοξοῦ βίου του.

Ὅτε κατὰ πρῶτον Ἰούλιος ὁ Β' ἀνέθεσεν εἰς τὸν ἀρχιτέκτονα Βραμάντην τὸ ἔργον τῆς νέας οἰκοδομῆς, ἐδήλωσε, λέγει ὁ Βασάρης, ὅτι θέλησις καὶ ἀπόφασις αὐτοῦ ἦτον ὥστε α κατὰ τὴν καλλονὴν, τὴν τέχνην, » τὸ σχέδιον, τὴν συμμετρίαν, τὸ μέγεθος, τὴν πολυ- » τέλειαν, τὰ κοσμήματα, ὁ ναὸς οὗτος νὰ ὑπερβῇ ὅλας » τὰς οἰκοδομὰς, ὅσας ποτὲ ἀνήγειραν εἰς τὴν πόλιν » τῆς Ῥώμης ἡ ἀρχαία τῆς ῥωμαϊκῆς πολιτείας δύ- » ναμις, καὶ ἡ μεγαλοφυΐα τοσούτων ἐμπειρῶν τε- » χνιτῶν, κτλ. »

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βραμάντου, τὸ σχέδιον τῆς οἰκοδομῆς ταύτης ὑπέστη διαδοχικῶς πολλὰς μεταβολὰς, ἡ ἱστορία τῶν ὁποίων εἶναι ἔργον εὐρύτερον τῶν γενῶν τοῦ ἀρθροῦ τούτου ὀρίων. Ὄθεν μεταβαίνομεν εἰς τὴν σύντομον περιγραφὴν αὐτῆς, ὁποία τὴν σήμερον εἶναι.

Τρεῖς μεγάλαι πλατεῖαι φέρουν κατὰ διαδοχὴν τὸν ἐκθαμβὸν περιηγητὴν εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ θαυμασίου τούτου ναοῦ. Ἡ πρώτη τούτων εἶναι τετράπλευρος, ἔχουσα μῆκος μὲν σπιθαμῶν ῥωμαϊκῶν 360, πλάτος δὲ 304. Ἡ μέση εἶναι ὠρεϊδῆς τὸ σχῆμα, καὶ περι- » φοιχίζει αὐτὴν μεγαλοπρεπεστάτη γοὰ ἐκ τεσσάρων » τειρῶν κιόνων καὶ τριῶν διαδρόμων, ἔργον ἐξαίσιον τοῦ ἀρχιτέκτονος Βερνίνου. Τὸ πλάτος τῆς στοᾶς εἶναι σπιθαμῶν 82, τὸ ὕψος 80, ὁ ἀριθμὸς δὲ τῶν